

Vietnamské pohádky

Metodické instrukce pro učitele

PŘÍNOS K ROZVOJI OSOBNOSTI ŽÁKA PODLE RVP ZV:

- ❖ poskytuje žákům znalosti o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti;
- ❖ rozvíjí dovednost orientovat se v pluralitní společnosti a využívat interkulturních kontaktů k obohacení sebe i druhých;
- ❖ rozvíjí schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národnostních, etnických, náboženských, sociálních skupin a spolupracovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupin;
- ❖ napomáhá žákům uvědomit si vlastní identitu, být sám sebou, reflektovat vlastní sociokulturní zázemí;
- ❖ napomáhá prevenci vzniku xenofobie.

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

- ❖ kompetence k učení; kompetence komunikativní; kompetence k řešení problémů; kompetence sociální a personální; kompetence občanské.

VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ CÍLE:

- ❖ **kognitivní:** žák se seznámí se základními informacemi o Vietnamu a vietnamské kultuře; žák dokáže objasnit příčiny universálnosti motivů v lidových pohádkách; žák aplikuje vědomosti z jiných předmětů; žák se seznámí se specifiky vietnamské pohádky.
- ❖ **psychomotorické:** žák vyhledá informace v textu a pracuje s nimi; žák rozvíjí dovednost třídit informace pomocí myšlenkové mapy; žák rozvíjí schopnost komunikovat a vyjádřit jasně své myšlenky a názory ve skupině.
- ❖ **afektivní:** žák si vytváří pozitivní vztah k cizím kulturám a upevňuje vztah ke kultuře vlastní.

TEMATICKÉ ZAMĚŘENÍ PODLE RVP ZV:

- ❖ kulturní difference; etnický původ.
-

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY:

- ❖ komunikační a slohová výchova (rozvíjení komunikativních dovedností);
 - ❖ osobnostní a sociální výchova (kooperace);
 - ❖ výchova k občanství (podobnost a odlišnost lidí a jejich kultur);
 - ❖ zeměpis (Vietnam).
-

POŽADAVKY NA PŘÍPRAVU:

- ❖ pracovní listy pro žáky; zeměpisná mapa světa; text balady Zlatý kolovrat (K. J. Erben).
-

DOPORUČENÉ METODY PRÁCE:

- ❖ myšlenková mapa; práce s literárním textem; řízená diskuse.
-

DOPORUČENÁ LITERATURA:

1. MÜLLEROVÁ, P. *Dračí král: vietnamské pohádky*. Praha: Dauphin, 2001. ISBN 80-7272-039-2.
 2. ERBEN, K. J. *Kytice*. Praha: Fragment, 2010. ISBN 978-80-253-1077-9.
 3. KOCOUREK, J. Vietnamci. In *My a Ti druzí: příručka pro multikulturní výchovu a vzdělávání na základní škole*. Praha: MKC, 2003. ISBN 80-239-2099-5.
-

Úvodní část – fáze evokace

V úvodní části hodiny sdělí učitel žákům hlavní cíle (poznání vietnamské kultury, hledání souvislosti mezi kulturami).

❖ Aktivita č. 1: myšlenková mapa

Cílem úvodní aktivity je aktivizace a naladění žáků na probírané téma, kterým je stát Vietnam, vietnamská kultura a způsob života.

Na úvod vyučovací hodiny zařadíme metodu myšlenkové mapy. Tématem, jehož znění napíšeme na tabuli, bude VIETNAM. Úkolem žáků bude v rychlém sledu sdělit všechny asociace, které se jim v souvislosti s tímto slovem vybaví. Vyučující všechny postřehy zapíše na tabuli pod klíčové slovo.

Poté žáci vysvětlí, proč mají slovo Vietnam spojeno právě s danými pojmy.

Hlavní část – fáze uvědomění si významu

❖ Aktivita č. 2: četba literární ukázky

Vyučující rozdá žákům do dvojic pracovní list s textem literární ukázky. Dále zadá pokyn, aby si žáci v průběhu četby podtrhávali slova, kterým nerozuměli.

Žáci čtou nahlas text literární ukázky vietnamské pohádky *O Tam a Cam*. Podle pokynů vyučujícího se v četbě po přiměřených úsecích střídají. Ostatní text zároveň sledují před sebou a zaznamenávají si případně slova, která neznají. Po přečtení literární ukázky vyzve vyučující žáky, aby uvedli nejasná slova, a jejich význam jim vysvětlí.

Cílem následujících aktivit je hledání souvislostí mezi pohádkami českými a vietnamskými. Žáci se seznámí s teoriemi o původu pohádkových motivů.

❖ Aktivita č. 3: srovnání literární ukázky

Vyučující se nejprve zeptá žáků, zda jim přečtená vietnamská pohádka nepřipomíná nějakou jinou pohádku, kterou znají, či nějaký další literární text.

Zvolená ukázka má mnoho shodných motivů s pohádkou o Popelce, ale také s textem Erbenovy balady *Zlatý kolovrat*. Zjistíme, zda si žáci podobností všimli. Pokud ne, návodnými otázkami žáky přivedeme k těmto dvěma literárním textům.

Předpokládáme, že Popelku žáci důvěrně znají. Text Erbenovy balady *Zlatý kolovrat* bude vhodné připomenout – žákům jej přečte učitel.

❖ Aktivita č. 4: vyplnění pracovního listu

K této aktivitě bude vhodné žáky spojit do skupin (např. čtyřčlenných).

V rámci skupin žáci vyplňují příslušnou část pracovního listu. Jejich úkolem bude vypsání všech podobností se jmenovanou pohádkou o Popelce a baladou Zlatý kolovrat, které odhalí v textu vietnamské pohádky *O Tam a Cam*.

Po skončení této aktivity provede vyučující kontrolu práce jednotlivých skupin.

Závěrečná část – fáze reflexe

❖ Aktivita č. 5: řízený rozhovor se žáky

Žáci se zamyslí, zda se už někdy setkali s případem, kdy se určité motivy z domácích lidových pohádek apod. objevují také v pohádkách, pověstech a dalších útvarech lidové slovesnosti jiných kultur. Takové případy uvedou.

Vyučující vyzve žáky, aby se pokusili sdělit, čím si takovou podobnost motivů u různých kultur vysvětlují.

Po vyslechnutí názorů žáků je vyučující přístupnou a přiměřenou formou seznámí s literárněvědnými teoriemi, které vysvětlují společný původ pohádkových motivů a univerzálnost lidových pohádek. Vyjdeme-li z funkce literárního žánru pohádky, docházíme také k obecně přijatelnému závěru, který ukazuje na podobnost smýšlení lidí o dobru a zlu na celém světě, v různých zemích a kulturách.

Vietnamské pohádky: O Tam a Cam

Pracovní list

Přečtěte si následující ukázkou. Pokud nebudete nějakému slovu rozumět, podtrhněte si jej v textu.

O Tam a Cam

Malé Tam zemřela maminka a tatínek se brzy znovu oženil, aby se o jeho malou dcerku měl kdo starat. A za nějaký čas se Tam narodila sestřička. Pojmenovali ji Cam. Dokud byl otec naživu, žilo se jim dobře. Ale když se i on odebral do říše mrtvých a Tam zůstala sama s macechou a nevlastní sestrou, nastaly jí zlé časy. Po celé dny musela těžce pracovat, zatímco Cam nehnula ani prstem. A přesto macecha Cam chválila a pro Tam měla jen výčitky a spílání.

Jednoho dne dala macecha dcerám košíky a poslala je na rýžová pole sbírat krevety. A aby svou línou dceru povzbudila, řekla:

„Ta z vás, která přinese plný košík krevet, dostane za odměnu červený živůtek!“

Tam vyšla do polí a nic nedbala, že slunce pálí. Pilně sbírala krevety a košík se jí rychle plnil. Cam zatím s fňukáním trhala květiny a honila se za motýly. Už se začalo smrákat a Cam měla košík stále prázdný. Tu si povšimla, že Tamin koš je plný, a tak naoko starostlivě řekla:

„Ale Tam, jsi hrozně špinavá. Běž se rychle umýt, jinak ti maminka vyhubuje!“

Tam sestře uvěřila, svlékla se a ponořila do jezírka. Když se vykoukala a vylezla z vody, zjistila, že na břehu zůstal jen její košík, ale dočista prázdný. Po krevetách a po Cam nebylo ani památky.

Tam smutně usedla na okraj rýžoviště, skryla obličej do dlaní a usedavě se rozplakala. Náhle se jí před očima zatřpytila podivuhodná záře. Tam si setřela slzy a pohlédla vzhůru... Před uplakanou dívkou stál samotný vládce západního ráje – Buddha.

„Proč pláčeš, dcero?“ zeptal se.

Prekvapená Tam mu smutně pověděla, co se jí stalo.

„Ani jsem nedoufala, že by mi macecha dala živůtek,“ vzlykala, „ale proč mě sestra takhle zradila? Teď budu ještě bita, protože nesu prázdný košík.“

„A je opravdu prázdný?“ zeptal se laskavě Buddha.

Tam pohlédla do košíku a uctivě odpověděla:

„Je v něm jedna malá rybka, Vznešený.“

Buddha se pousmál a řekl:

„Vezmi tu rybku domů a pusť ji do jezírka za domem. Musíš ji každý den nakrmit (...) Nebudeš litovat, protože se s ní budeš moci dělit i o své bolesti a radosti (...)

Než stačila Tam poděkovat, Buddha zmizel. Děvče udělalo všechno podle jeho rady. Každý den dalo trochu rýže stranou a tajně ji odnášelo rybce. Rybička se pokaždé, jakmile zaslechla Tamin hlas, objevila na hladině. Děvče ji pak nakrmilo a vždycky si postesкло. Bylo to zvláštní, jak se Tam ulevilo, když se mohla rybce svěřit se svou bolestí.

Maceše bylo divné, že se Tam už tolik netrápí, i když jí pořád dává těžkou práci, nadává jí a bije. Nařídila proto Cam, ať tajně nevlastní sestru sleduje. A tak se Cam hned po obědě pokradmu plížila za sestrou k jezírku a ukryla se za živý plot. Slyšela, jak Tam volá na rybku a co jí vypráví. Honem pak běžela domů a slovo za slovem odříkala matce.

Druhý den ráno si macecha Tam zavolala, dala jí do ruky kopeček rýže a nařizovala:

„Tam, dnes jdi s buvolem až za les, jsou za ním mnohem lepší pastviny. A dřív než večer se nevracej!“

Dívka zesmutněla, že po celý den neuvidí svou milovanou rybičku, ale odporovat matce se neodvážila. Poslušně sklonila hlavu a šla.

Doma zatím macech s Cam vzaly misku rýže a vypravily se k jezírku. Přivábily rybku stejnými slovy, jimiž ji vždy volala Tam. Jakmile se ryba objevila na hladině, chytily ji, odnesly domů a snědly k obědu.

Večer přihnala Tam buvola domů. Rychle všechno poklidila a spěchala k jezírku. Marně však stála na břehu, marně znovu a znovu volala (...)

Hladina zůstala klidná. Tam rybku ani koutkem oka nezahlédla. Tu padl její zrak na břeh. V zelené trávě se ohnivě zableskla krůpěj krve. Dívka se bezmocně rozplakala. Ale znovu se jí zjevil Buddha a ptal se:

„Už zase pláčeš, milá dcero?“

Tam se mu svěřila se svým trápením (...)

„Máš pravdu,“ zachmuřil se Buddha. „Macecha s Cam tvou rybku snědly. Ale nenaříkej. Vrať se domů, sesbírej rybí kostičky a ulož je do čtyř nádob. Pak nádoby tajně zakopej pod svou postel. Ještě se ti budou hodit!“ (...)

Uplynul nějaký čas a nic se nedělo. Tam od slunka do slunka pilně pracovala, macecha s Cam si užívaly. Tu se však rozesla zpráva, že král bude pořádat v paláci velkolepou slavnost. Kdo by se netěšil na takovou událost? Macecha a Cam si nakoupily hedvábné kalhoty a šaty, i když jich měly plné truhlice. Na Tam, která měla kalhoty samý cár, si ani nevzpomněly.

Nastal den slavnosti a macecha s dcerou se chystaly k odchodu. Tu si macecha zavolala Tam, smíchala dohromady vyloupanou a nevyloupanou rýži a s posměchem řekla:

„Až rýži roztřídíš, můžeš se i ty podívat na slavnost!“

Tam osaměla a bylo jí do pláče. Začala přebírat rýži, ale práce neubývalo (...)

Z truchlivých myšlenek ji vytrhl Buddhův hlas:

„Dcero, zas máš slzy na krajíčku?“

„Jak by ne,“ posteskla si Tam. „Všichni do jednoho jsou dnes na slavnosti a já tu musím třídit rýži.“

„Snadná pomoc,“ usmál se Buddha. „Zavolám hejno vrabců a ti to přeberou jako nic!“

Tam se rozzářila. Přece jen půjde na slavnost. Když však pohlédla na své potrhané šaty, bylo po radosti.

„Nevěš hlavu,“ utěšoval ji Buddha. „Běž a vykopej ty nádoby, které jsi schovala pod postel. A co se bude dít dál, to už sama uvidíš!“ (...)

Jako srna běžela Tam do své komůrky, aby nádoby vykopala. Chce vyndat kostičky a žasne. Jak bere rybí kosti do rukou, mění se v překrásné šaty a střevíčky. Krepové kalhoty svítí světlou červení, hedvábný živůtek září růžovou, zlatožlutou a zelenou barvou. Malinké střevíčky jí padnou jako ulité, nikdo jiný by je nedokázal about. A poslední kostička se proměnila v malinkého koníka. Jak ho dívka položila na zem, kůň zaržal a začal růst. Za chvíli stál před Tam osedlaný vraník a netrpělivě hrabal kopyty.

Tam tomu nemohla uvěřit. Rychle se umyla, oblékla si nádherné šaty a vyskočila do sedla. Jako vítr se hnala do města. Jen když přejížděla brod, spadl jí jeden střevíček do vody. Tam se sice hbitě sehnula, ale vlny ho odnášely pryč.

I co, řeklo si děvče, kvůli střevíčku přece nezmeškám celou slavnost. Už takhle jdu pozdě.

Střevíček však uvízl jen kousek dál po proudu. Zanedlouho tudy na slavnost jel i král se svou družinou. Tu se panovníkův slon zničehonic zastavil a odmítl jít dál. Vztyčil chobot a mohutně troubil. Král poručil služebníkům, aby se podívali, co se stalo.

Přiběhl jeden z nich a hlásil:

„Vaše výsosti, našli jsme jen tenhle střevíček!“

Jakmile jej král vzal do ruky, slon se přestal vzpouzet a pokračoval v cestě jako beránek.

Král si zatím prohlížel stěvíček. Tolik se mu líbil, že dal na slavnosti bez meškání rozhlásit:

„Ta z dívek, která obuje tento stěvíček, stane se mou ženou!“

Nastala tlačenice, každá si chtěla stěvíček vyzkoušet. Strkaly se i Cam s macechou. Ale žádné nepadl. Nakonec přišla na řadu Tam, která stála stydlivě opodál. Padl jí jako ulitý (...)

Po slavné svatbě plynul život Tam v královském paláci klidně a šťastně. Král ji upřímně miloval a ona mu oplácela stejnou láskou. Jen někdy si vzpomněla na neradostnou minulost, na to, jak pásala buvola, jak se v zimě v létě dřela na poli. Když však nadešel výroční den otcovy smrti, požádala svého manžela, aby směla navštívit domov a uctít tatínkovu památku.

Do rodného domu se vracela beze zloby. Dávno odpustila maceše i Cam všechna příkoří. Dokonce jim nesla dárky. Také macecha s nevlastní sestrou se tvářily velice laskavě. Nedaly na sobě znát, jak je šíří závist.

„Tam, chceš-li uctít svého otce“, radila zlá macecha medovým hlasem, „vyšplhej na arekovou palmu a sama utrhni trs ořechů. Taková oběť bude skutečně důstojným dárkem!“

Mladá žena souhlasila a hbitě šplhala do koruny stromu. Právě se natahovala po trsu ořechů, když macecha začala strom kácet. Tam ucítila rány do kmene a zavolala:

„Co se děje, maminko?“

„To nic, dceruško, jen zabíjím mravence, kteří lezou po kmeni. Mám strach, aby tě nepoštipali!“ lhala macecha.

„Oplat' vám to Buddha,“ odpověděla Tam a utrhla trs.

V tu chvíli se naseknutý strom zlomil a jeho koruna spadla i s Tam do jezírka. Nebohá Tam se utopila. Macech vzala její šaty, oblékla do nich Cam a hned ji doprovodila do královského paláce. Nechala se dovést k panovníkovi.

„Vaše veličenstvo, je mi to velmi líto, ale moje dcera, milovaná Tam, náhle onemocněla a zemřela,“ promluvila zkroušeným hlasem. „Abych vám tu ztrátu zmírnila, přivádím podle zvyku její mladší sestru. Věřte, že zastoupí ve vašem srdci tu starší!“

Král souhlasil, ale od té chvíle neměl doma stání.

Tam však nezemřela. Změnila se ve skřivánka a přiletěla do zahrad královského paláce. Ať šel král kamkoli, ptáček letěl opodál za ním. Král si toho všiml. Při pohledu na skřivánka se nemohl ubránit dojetí a jeho srdce toužilo po milované Tam.

Jednou prala Cam králi prádlo a skřivánek usedl nad ni do větvi stromu. Prozpěvoval si a Cam se zdálo, že v jeho zpěvu slyší slova:

„Pereš prádlo pro mého muže, vyper ho pořádně!

Sušíš prádlo pro mého muže, usuš ho důkladně!

Nevěš prádlo na živém plotě, vždyť ho roztrháš!“

Usuš mu šaty na šňůře, jinak je potrháš!“

Cam se zalekla a uvědomila si, že si král tohoto skřivánka už dávno oblíbil (...) A tak když král zase jednou odjel, rozběhla se žalovat matce.

„Tak toho skřivánka chyt', zabij a dej sežrat kočce!“ nařídila nenávistně matka. „Peří pak dobře zakopej, ať po něm nezůstane ani památka!“

Po návratu do paláce čekala Cam jen na vhodný okamžik a vykonala všechno podle matčiny rady. V místě, kde zakopala peří, však zanedlouho vyrostl strom s rozložitou korunou plnou ohnivých květů.

Jak král ohnivý strom Cay phuong spatřil, velice se podivil. Ten strom měl neobvykle silné větve a jeho květy hořely červení jako kdysi rty milované Tam. Panovník poručil, ať mu na strom připevní houpačku a v té pak trávil všechen volný čas. Kdykoli se houpal a zavřel oči, viděl před sebou obraz milované Tam.

Zato Cam byl ohnivý strom trnem v oku. Král se teď její společnosti vyhýbal úplně, a navíc jí rudé květy neodbytně připomínaly skřivánčí krev. Jen co král vytáhl paty z hlavního města, běžela Cam znovu za matkou.

Několik dní nato se král vrátil a Cam mu s pláčem vyprávěla:

„Ach, jaké neštěstí, zatímco jste byl pryč, drahý, strhla se vichřice a polámala ohnivý strom. Ale jsem ráda, že Vaše Veličenstvo nesedělo v té houpačce. To by bylo strašlivé neštěstí!“

Doopravdy však Cam nechala strom porazit a odtáhnout z paláce. Z jeho dřeva však vyřezal jeden člověk člunek na nitě. Cam ho uviděla a zalíbil se jí. Nic netušíc si člunek koupila. Běda však, když zasedla za tkalcovský stav a začal tkát. Dřevěný člunek jí zazpíval:

„Vrzy, vrz, vrzy, vrz,
ukradlas mi manžela
a tolikrát mne zabila!
Vše to marné
jen to zkus,
vrzy, vrzy, vrz!“

Jak to Cam uslyšela, vlasy jí hrůzou vstávaly na hlavě. Odhodila člunek a prchala k matce.

„Jen se neboj, dceruško, však mi na ni vyzrajeme,“ utěšovala ji matka. „Vrať se a člunek spal. Popel pak rozsyp co nejdál od paláce!“

Cam poslechla. Ale na místě, kde vysypala popel, zakrátko vyrostl vysoký tomel. Rozkvetlo na něm množství květů, dozrál však jen jediný plod, vysoko v jeho koruně, na nejvyšší větvi.

Nedaleko odtud měla jedna stařenka čajovnu. Každý den se procházela pod stromem, zvedala hlavu a s úžasem si prohlížela veliký plod. Ten za nějaký čas dozrál, a když jednou stařenka odpočívala pod stromem, spadl jí přímo do košíku. Opatrně, jako ten nejvzácnější poklad, ho babička odnesla domů. A když druhého dne odešla na trh, tomel pukl a vystoupila z něj malá dívka, která se za chvíli proměnila v krásnou Tam. Dívka poklidila celý dům, uvařila polévku a rýži (...)

Od té chvíle žily stařenka s Tam jako matka s dcerou. Tam připravovala čaj i koláčky, balila úhledné balíčky betelu, uklízela, zkrátka starala se o všechno (...)

Čajovnu si záhy oblíbili lidé z širokého okolí. Tak lahodný čaj a koláčky nikde jinde neměli. Stalo se, že jednou projížděl kolem král a na první pohled ho útulná a čistounká čajovna upoutala. Vstoupil dovnitř, stařenka mu nabídla čaj a betel. Král se podívil, jak je betel umně zabalen. Napadlo ho, že právě tak balila betel jeho Tam.

„Poslyš, stařenko, kdopak ten betel balil, ty snad?“ podívil se nahlas král.

„Ale kdepak, jen se podívejte, jak se staré babce třesou ruce,“ smála se stařenka. „Moje dcera je tak šikovná,“ pochlubila se.

„Ukaž mi ji,“ poprosil král.

Jakmile stanula Tam ve dveřích, králi se málem štěstím rozskočilo srdce. Padli si do náruče a přísahali si, že už je nic neodloučí.

S přísnou tváří pak král vyslechl, co všechno se přihodilo, a nařídil přísně potrestat macechu i Cam. Ale to už nebylo třeba. Když ty zlé ženštiny viděly, jak se Tam vrací po králově boku, zlostí jim puklo srdce.

[illegible]